Ис. 3950/1 (50а)

1
II

ВЕЛИКА ЈЕ СТВАР ЋУТАЊЕ

Не који пут се у животу враћам на тачку из есхатологије старога Рима: Magna res tacere. Ћутати, ћутим, ћутање — баш су ови ми који су ред тима три стварима. У слобођењу с људма и са догађајима човек говори; у себи, човек ћути. Како је загонетна ствар ћутања! И сам је загонетна ствар, али ћутање загонетније. Кад ћутимо у себи, те је сасвим нека особита ствар, изван сваке конкретне реалности. У животу, човек је ограничен у себи, он је неограничен краја му нема. Наравно, под условом да дубоко ћутимо, и да дубоко у себи ћутимо. Те је оно Христово: "Остани сам". Те је оно монаха Томе из Кемписа: "Затвори за собом врата ...остани у ћелији". Дубоко ћутање и дубока самоћа, дне апсолутне духовне ствари у човеку. Говорем се кажу велике, важне дивне ствари, али оне у ограничењима. Може читалац предужитк ограничења у књизи ако закопни књигу и потоне у ћутање. А зашто није и писац потонуо? Потонуо је; само што се оно из дубоког ћутања не да рећи. Најпрецизније и најсуштинније знаке оне што измислисмо никада исказати. Језик сам је ограничен. Уједначе се разлике, али једначе мене и опада. Шта је говорено и писано пре педесет година, чудно је и смешно, данас. Како је говорено пре сто година, те је претешки диалект. Данас, те исте казало би се сасвим друкчије, језиком који ће постати у ово доба такође претешки диалект. А шта је пре триста година говорено и писано, те је мртав језик, те је у књизи фотографисан покојник. Ћутање, напротив, увек је исто. Оно дубоко ћутање, да нагласимо опет. Пиштке ћутање, са стегнутим устима, са очима упрљаним у савременост и савременике, у свакидашње плакоме, брига, амбиција, мржње, освете — те није ћутање, те је разговор, шапутав и прикривен, на поврвили човека и ствари. Дубоко ћутање је духовна суштина. Ко уме дубоко ћутати, дати му је да изађе из ограничења, да има дедир, као душе Платонове, са суштинама. Ко много говори, мрмљав је земаљски; ко дубоко ћути, мрмљав је небеснски. Кад је човек сав духован и сав суштина, он мора бити нем, немајмичан сам. Онда је изашао из живота свакодневног, онда је као небеснског ума. Отуда је ~~[illegible]~~ човек изведен у [illegible] од земаљског ума и земаљских руку, тако

Микеланджело: esser di sasso — **бити од камена, имајући сентиментални и алегоријски и анагогичко значење.**

Данас је 20-ти октобар 1945-те. Годишњица ослобођења Београда и поном-дана ратања. Човечанство у својим оквирима не зна још, данас, за слободу без гробова и без злочина над онима који несу идеал слободе или су знају идеално слутати и желети. Пре годину дана, у овај дан, пали су још и последњи, последња брана и последњи непријатељ у огромној поворци умирања, да би се у Београду угасила државина. Немачка насилна државина. Некада пре тога била је аустријска насилна државина; некада пре тога, мађарска, некада пре тога, турска. Београд ћути, гробови ћуте — историја и ослобођени преживели говоре. Напредовао је свет изван мене у ћутању. Ћутале једанаес, један минут, три стотине хиљада становника београдских. Ко неко у тај час није скинуо капу, није утонуо у себе и у ћутање колико игда може — не биће му простио! Ћутали су они који управљају и одређују, ћутали они који несу живот и трајање. По другим градовима, у сличним приликама, ћуте милиони. Ми у Србији, ћутали смо, не сувише давно, два минута у целој земљи. Ми, кажалост, после се показале, нисмо довољно дубоко ћутали. Или је то биће пример да су Словени осетили земљу петрову да почуте у целом кереду. Сећам се једног доживљаја, у Паризу, у крематоријуму, где су сакупили тело мојег Хелазђанина, ми, разни пријатељи, скупили се да сачекамо три четврти час, до сахрањивања, како се крај, попе. Близо нас је од свих свих нација. Одједаред ми један Рус пријатељ шапће: Если бы не православие... Децета, само смо ми, Словени источне вере, стојали, обе руке главе у ћутали [redacted] дакле год се и сви Словени разних вера, и све људство не научи ћутати много дуже од минута, и не само при парастасима и нападима, него и пред одлукама и радњама, дотле ће граждани наше Београд и даље трпети јурише, пустошења и насилне државине. Докле год људство пред напетом земљом [redacted] дубоко [redacted] дотле ће претрпети људски висити над провалијама, а људе ће [redacted] давити мора.... Београде, карауле наша на светоконе путу, докле ће се она тебе неизмерности витлети! Ћутао си три и по године дана и плитким и дубоким ћутањем. А како си јутрос ћутао? Јеси ли се спустио дубоко у се, јеси ли уметрио

јад човечанства: да се у духу [redacted], у његовим енергијама и петенцијама знаде данас мање но што се знало у материји пре хиљаду година.

Шездесет секунада путања довољно је да човек духом такне енелике велике говорем не може за шездесет дана. Напољу је парада, умутра путање. Напољу неке драм говор и помиње милион и шест стотина хиљада "палих, који су се жртвовали за слободу и за отаџбину". У путању, где се одједарод све види и зна, где се одједарод прима све између нашег човека који умире код Пиетерлице и француза који бежи из Сајгона [redacted] у путању се оне горе речене знаке зна: милион и шест стотина хиљада убијених, сатртих за слободу и отаџбину, али још и за друге вредности и мећи које би требало да се кроз путања пређане, да раздеде духовне мећи од материјалних, да се престану примењивати [redacted] за стварање и покретање материјалних чудовишта. Дух се злоупотребљује! Дух прониђе и створи и отече, [redacted] дух [redacted] да те једнаке злоупотребе. Велики део људи и народа стварно се сиих и мучи да чини зло. Тек што се човек демократисао, прешао у епоху и лаку употребу и постао лепота [redacted] живота, пребачен је у деспотску аристократију, постао страшно убица, сејач смрти и рушења. Злоупотребљава се човек, атом, човекова мала, човек. Дубоке путање види милионе милиона ужаса. Види како су се тела наша растезала да би могла примити све ударце, кидања, мучења натрам, недом, земљом, [redacted] стрелама заздухом. А са телима протезале се и душе наше, и обухватале све народе и отаџбине, сва разарања и пустоши. Истина је цела и човечка: нико се није искрено радовао жиљедној рушевини, нико није радосно стрелао, нико [redacted] егзишта прогоних у туђину — сем чудовишта која никада нису могла утеиути у себе, никада нису умела пећутати васеленски. Ко је фашизам: интернационално [redacted] покиде духовне мавазе, фашизам још живе (који само говоре.) затрт. Свугде [redacted] још има људи који не знају сиђи у себе, путати с васеленом, осетити људска огрешења. По фронтовима, по касарнама и штабским канцеларијама, по [redacted] скоништима, по друшевима раздражен се рат водио између оних који знају и који не знају путати. Зе ли, или није човек сазда по [redacted] смислу неког суштинског? Хоће ли једном у овом свету, у овом по концепцији трагичном свету, бити жртава прогарања и растанака и друге

врсте и других начина сем материјалних? Човек једнако разбија тајне материје, и чини му се да тиме превазилази материју. Стварне материја омађија човека и преја̑чава га у његовом суду, одлукама, вољи. Човек се заљубљује у себе и у своје (прогнатене) стварн. Један пут мисли: сад је пробијена капија у безмерно (продужена) можно. Није и неће бити. Све су то ограничења. Великолепствена ограничења, зато што је васе(величанствена је) лена безгранична. Чист речник нам је сваки дан на длану. Ум је у (у) човеку божанске суштине, ум је творац и обуздатељ (на) а човек се гордо материјалним недаћијестима! Разневорсности оружја и убојитих начина краја нема. Али је сва мета правити чудовишне утамнице од смрти, од (неумитног) и непромењивог васеоп(ног) ског закона! Хоће ли доћи време (из века) не велика трећица, или велика петорица носити у себи и велика бутаљ? Да ли ће некада бити обичај да цео народ буди (чекају) неколико минута пре државних одлука, а не попут сада гребља и руине.

X X
X

Учили су нас, али је много важније што смо и сами научили: да се сваке велике књижевне и уметничке дела чита и тумачи на четири начина. Реалистички, као оно што конкретно јесте. Мерлино, као пројекција у свест човечју. Алегоријски, као симбол за низ мисли, или за једну мисао до крај крајњег. Најзад, анагогички, као рефлекс у овај свет, као веза са суштином. Сад је дошло време да тако треба читати и резултат у атомској физици. Неколико је десетина година већ како наука куца на врата обскрајње малога. Отворио је најзад човек врата на ономе што никада није и никада неће видети. Затворе је тајну у научну хипотезу, умом саграђе хипотезу заједно са сигурним материје из хипотезе. А затим је од атомских физичара преузео стварн (неки) други ум, а од тога трећи и онда..... Од оног срећног, или несрећног часа када је човек — усред раја започео свој пакао — када је човек научно доказује добре од зла, и жигосане несоју већ да стоји изнад добра и зла, од тога доба он увек дворуми, вреда, сумња, испитује, хипететизира. Удружује се (се) се час енергијама добронамерним, час са енергијама злонамерним; подвргава их згодама, искушењима, спасава̑ује их. Али корак даље, запреже их у туђа

кела својих страсти. Људи какве страсти се уестаком брзе сакоме. Гере је ште енергијама матичу јарам својих жеља, најсвирепијих деспота у свем и у свом свету. Бежама својим ни богових нису умели зхадати, па те нису дали ни човеку у првију. Радити су људи годинама, и најзад петчинини себи један извор енергија којим се дотле саме населена скужика. Одмах се мисао човечја е примени тих енергија расшетака у безбреј вида и лепих жеља. Али прва прилика мена атомских енергија била је убојна: једна ескадрила од милијарди атома који ће се, по човечјој вољи, у даим час и на ранем месту, раздружити у својим језгрима, ослободити силу која је преврнула сам Калигуле или Нерона.

Историја није тачно записала: да ли је Нерон, да ли је Калигула пожелео да једним махом одруби главе целом Риму. Дескера, тај сме апсурд читали као весеку ствар. Данас, читаме те и морално и анагогично: дакле је већ у доба римског царства у човеку живела жеља и машта, да постане убица населених мећи, као земљетрес, таљуги, поплава најзећих и најбешних река. У наша времена те се остварише: физичари су разоили атом, хемичари сапехи енергије, војна индустрија начинила апрему, авијатичар спучне хитац.

Јапански град Хирошима имо доста пријатне фенетике, и има чунен храм испаштања. Првих дана августа ове године, нећу, пала је прва атомска бомба на тај град, и извршено је од век-векова најмање тренутно уништење на земљи, етерник Хирошимци у несрећно испаштање. Број убијених људи није спечетка могао бити тачан. Занимљиво је да је човек имао потребу да разгачунује број мртвих од онога стварнога. Сада се стаде, и стоји се на сто педесет хиљада. Хатанци, ти, којих више нема, нити су умирали, нити као лешеви лежали. Вселенски изведаоц катастрофе: над градом четрнаест километара висока пушка. Ни кестурнице, ни дубоја, ни крематеријума. Вселенски песак: прах, без имена, без хронике живота и артиљског страдања, без болничке анализе. Све страшнији постају човекова мења и учинци. Занимљиво је сакоја запитати: да ли човек убија и руши, да ли се вољи или воља вада ами? У дубоком ћутању зна се одговор. О наслову се рати. Човек чини зло, врши насиље над собом, мучи се да чини зло. Ако се не мучи човек који заповеда зло, онда онај који га извршује; ако човек који га извршује онда онај који га заповеда. Човек је у суштини ипак беза од својих

Ко је војник, официр, или стручњак физичар који је својим одлучним покретом убио сто педесет хиљада људи? Како се зове тај први великки убица у историји? Заиста, шта је после дела запамисао Калигулина, шта галерија Шекспирових чувених убица и злочинаца! О Ричарду Трећем тврди непсисана историја да је отпримио шеснаестребака окнеше са пута ка престолу. Вероватно, то се не штампа. Много је ужасно је, сувоћа је за Енглеску и за човека. Макбет је убио неколико њих, али биће убијен. Хамлет двојицу, али биће убијен. Наши Црногорци у она времена бесног клања, по "шестику су у јелан гроб ношали". Великим мајор на суду америчком, признао је да је сојем руком убио оно четрдесетеро незнајмика, а оно стотину војних особа. Сада је све то нешкетено. Један човек, между у рукавицама — пелати су обично у рукавицама — и са високим [illegible] между није довољно снат идеја и суштина, и между једним врло грашевим покретом, убија сто педесет хиљада људи заједнцом. Истина, човек постаје не само стварним васеленом, него сувасвемским васеленом. Прометеј, некада, украде је сама мало ватре из васеленне, и не знаје да ли се сазрела његова казна и до данас прекинута. Које су сада, после Хиротиме, бедне све фигуре чувених Сатана који су, уостаном увек без успеха, хтели да уз Бога деспотују и они, да буду савладари, другу и сарадници васеленски. Мефисте. најгенералнији и најпрепреденији Сатана, једна је убиле ситну, ах сузе намилену Маргарету, и још му је неча душа утекла. А Фауст, чешћи Гете, који је чаушки живети и умрети, предузео је сва сатанска искушења. Сада, један човек, ни Сатана, ни ангелист, ни крваљ, убија је једним потезом бедан мени свет. То је реалистички гледано. А морално, алегоријски, алегоријски — изнесите, погутите дубоко, погледајте сваке за себе, и у себи. Ја. Мора. Човек се врти судачки. Досада, прејекција човекова на небу била је, по Платону, прегеометрирајућа човекова душа која нечна, међу суштинама посеђи и суштине чита и разуме. Данашња прејекција човекова у васеленну, тоје уништитац и убица васеленских образа.... Човек се тужно осмехне. Кад дође да спомене једнаставне симпатичног и јединственог препаничког француског песника XV-ог века Франсоа Вијона, казне: и пије, и бахурдише, и харе цркву, и разбија тргавина излоге, и бива у апсу и видим га одмах крваљ, кажњеник, и његова [illegible]

поезија, али прометаше увек [redacted] да кажемо да је убиће човека и оне есуђом на немаће. Много је тешко је, срамота је и за француску и за човека. А где смо данас? Први се једним елегантним покретом оне чиме су старозаветни пророци и Апокалипса саме претили и [redacted] сматрали да разлика зла мерају или са пропашћу света, са истреобљењем човечанства. Оправдана и неоправдана убиства [redacted] изазвана и неизазвана убиства. То су спекулације. [redacted] Педесет милиона мртвих у човечанству; три милиона убијене деце; милион шест стотина хиљада убијених у једном малом народу; сто педесет хиљада убијених на једну оспоност на покрет руке једног човека — то нису [redacted] [redacted] Премаше учење и спенсера и Дарвина биће је да борбе мере бити или дати борце [redacted] најспособнији и најмилостивији. Где, негдје је нестало. У дворану се уведе цев за отровни гас; из висине се диригује атомска енергија. Тме, креатурним за кеноме; где, четрнаест километара правике... Потиње дубоке у сене и дубоке путиће. Путиће пред оном архаичном горњом поезијом које имаше у етимологија, које сна у философији. Кант каже: И Бог и [redacted] сиксе снега света те је сума савршенства у супстанци". Те савршенство [redacted] мерестаје. [redacted] нек је дужност, и идеалан задатак да по смрти пратиме у васеоку нте боље прерађене душе, [redacted] нте саме прерађене [redacted] свеје. Шта смо пе скали у васеоку песме злога рата, и злога светског ужаса? Праховне пушчанке, [redacted] а шта смо оставили свету? Не, најспособнија [redacted] најмилостија, [redacted] свакидашње помиже пишу сина [redacted] најбољих синова сиротиа.

Одједаред, пошто смо дуго путали, пожелимо онога једнога који је извршио скучни покрет да хитне бомбу атомског разарања. Не је, инак, и стварно, многи убица? Атома, они су саме хипотезе. А [redacted] који хита, саме је хитач. Не је убица оте педесет хиљада људи одједаред [redacted] Хипотеза? атом? случај нте се распадоше језгра атомских вирс на милијарде атома? одицир који расматра пеше и ориентацену схему, и даје [redacted] електрични знак? електрика која уже давати знаке? Треба [redacted] факторе разделити на оне који оне знају, и на оне који ништа не знају. "Окрости им, Боже, јер не знају шта чине". Једном речју, проблем одговорности и електронија, проблем савести.

Ако кренете од оног решајућег покрета, можда сасвим аутоматског, можда ~~свесно~~ ~~непуно~~ ~~на сагласног са одлучујућим вољом можда један од стотину хиљада можда дају пра~~ ~~вој~~ свесне и потпуне сагласног са одлучујућим вољом, можда на неком од стотину ступњева између тога двога, вас ће пенети талас са којим се одговорност удаљује, гуом се, и стићи ћете најзад до тачке где је веза између узрока и последице скоро сасвим неутралисана, кривица, као морални и енергетски момент, ишчезла. Кад дођете до те тачке, онда ко нетој тачки ~~сасвим~~ (у Бог и у њиме спокој) ~~ужрвљен погледа~~ ~~на~~ ~~ни~~ ~~не~~ непријатељ. Жмирке ствари и окреће главу. "Отчуте ја имам те да ~~ушкам~~ ~~недуф~~ узмем на душу! Јесте ли ми присели и при себи?" Запали цигарету, ~~сам~~ уђе и се бела у столицу, и ћутк — памтко. Претпоследњи је ~~имао~~ праву алегетичку визију: Ако бисмо настојали материјалне и условне мотиве, не крају крајева мисе, никада, ни за шта неће бити криви и није криви... На врху такозвог једног апсурда стојимо ~~ми~~ ~~данас~~ (данас, ми) који правимо свесне ратове у геометријској прогресији ужаса; ми који сатиремо пут до десет процената целокупног становништва једне земље; ми који смо стварајући, саузроковници и бацачи атомских бомби... Уђоше неко дедати. Ника се атомској бомби ниједеоредоно. Ника. Свугде је (она) ~~живелика~~ ~~не~~ душу туђи веру. ~~Ника~~ ~~се~~ ~~на~~ ~~земоси~~ ~~онагодетима~~ ~~које~~ ~~ће~~ ~~ниму~~ ~~донети~~ ~~атомске~~ ~~енергије~~. Људи живе у ~~јаме~~ (ана) и подземним (закрпама и) дрвцима, и свагдарно се ~~мисе~~ (ме) ~~ка~~ ~~десној~~ ~~немадиће~~ ~~ширенег~~, лепе всејеног сапуна. Сад (сад) је врме да се отвори ~~и~~ студији за испитивања духа и могућих потенција. Какие се ту тек тајне крију! ~~Основне~~ ~~својствене~~ ~~сетн~~ ~~духа~~ ~~отворимо~~ ~~људи~~ ~~се~~ ~~тајне~~ ~~у~~ ~~материји~~. ~~А~~ ~~ванинбутиме~~ ~~духа~~ ~~видо~~ ~~их~~ ~~они~~ ~~који~~ ~~ул~~ ~~ниоду~~ ~~дубоке~~ ~~ћутати~~ ~~који~~ ~~уледу~~ ~~изаћи~~ ~~из~~ ~~страшности~~.

Дубоко у себи, где се човек не ~~бара~~ где ~~човек~~ не лаже ни себе ни друге, дубоко у себи човек осећа: боље би било један минут немадског ћутања заменити са виде ~~минутима~~ ~~минута~~ минута претходног ћутања. И да ћутк цез марок, и да се чује ~~виде~~ ~~и~~ ~~на~~ ~~се~~ ~~чује~~ ~~марок~~, ште су из ћутања изашли. Иначе ово ће опет почети испочетка. Још виде стајаћих војски; још виде војних машина; још виде бомби, (или) торпеда на којима јаше човек и управља их тако да сговаким убије овр три стотине морнара. ~~Тек~~ ~~Ове~~ ~~ове~~ ~~цифре~~ ~~надмашиле~~ ~~заиста~~ (је достигнуто) из старог другог светског рата. У наредном рату убојни бродови ће бити претворени у (бродске) (фантоме) бродове ~~ћута~~ лица, јер ће нова нека енергија ~~бити~~ моћи да исконске (бренутту) парадизу удела бродске

(функционисати)

поседе и песнуге. А у рату затим [redacted] енергија које ће парализати мозгове непријатеља, изазивати [redacted] текутуте слепоће, [redacted] глуховоће, [redacted] немоће. А затим ће [redacted] бити (могући) могућ и парализање морских таласа, ваздушних струја, земљине плодности. И тако неко једног дана у потпуности изврши ono што смо ово данашње чинили: разрушење и уништити сами себе. У томе процесу материјални прогрес ће се [redacted] (састојати у обилности) [redacted] што ће уништити скоро све људе и све биљке. А мерац и вагонс тиј? Мисао моја? За те одличну хипотезу: што се види из великих висина и даљина, то се не зна, а што се на зна и не види, то као и да није. У тој хипотези, (види и не) [redacted] (радовно) [redacted] има срама. Ми смо се [redacted] (Шопенхауер сад и ми:) задржавали да ово кажемо, али ту недавно један одличан филозоф наштампао је: Годишња срама. Да ми [redacted] (Да људи срамати се убиству) [redacted] три минута дубоког ћутања над срамотама.

Зато, људи, страдалници, браћо трпљени за које писац ових редака нема довољно јака, присне свесрдне, мале мисе, браћо мученици, чртви и живи, имаћете једна мисао. По засеченском определењу сви смо ми, у свом (усак) смислу, ограничени. Сви смо на овој земљици у тамници. Закон е материјалном човеку [redacted] стабилним, ту је после толике хиљаде година лудог живота, видо свакоме јасно. Оклови материјалног човека су високи, сви мали ограничени. Не може човек утећи изван високих на месец; не може седати у воду док му [redacted] (ка) израсту перја и шкрге; не може остати у ваздуху и чекати да му израсту [redacted] крила, (но) да однесе своје знање о атомским експлозијама на неку другу звезду. [redacted] (А ово нити друже, нити је [illegible]) Али те, људи, виду у ограничења. Јер [redacted] и икар су знали за стабилитет ограничења: ни сувише високо, ни сувише ниско. Ако жеље назови, ти си бег и савршенство (управо) сваки, какве мењеш бити, бег и савршенство у ограничењима. Ако на те не пазиш, сам себе [redacted] убијеш и рушиш. Не може човек и неће никада моћи одузети Британске острва или распрснути Азију. Не може човек истребити са земље дефинитивно ништа друго сам себе и ово што је [redacted] сам градио и изводио. Четкте се [redacted] Гетеова: Камо се сврћете? Сами се себе свргавате! Кога убијате и шта [redacted] рушите? Сами себе убијате и рушите! Енглеска песма: Том Дан [redacted] (Казао:) Питаш, кога оглашују и опијају мртвачко звоно? [redacted] Тебе оглашују и опијају! Сам умираш над људи умиру, јер си део човечанства. [redacted]

[illegible]

Ограничен си, човече! Материјално си далеко више ограничен него духовно, човече! Шта год пронађеш, духом пронађеш, а шта материјално пронађеш, на шта наиђеш. На оно наиђеш енергије у васиони, енергије пунтачких атома производе светлост и топлоту, звук; а ти енергијом атома ће онда уништиш. Чувај се, не наиђеш васиони, да [illegible] непоредним посредовати [illegible] реда редоследа. Чувај се да васиона не разбија моје атоме чије ће енергије потрошити рачун, [illegible] енергије наћести [illegible] тешке испаштаје су на човека, гордог стварања, и гордог убицу. Чувај се да не нерадиш писати [illegible] мену Енглеску, месте ће отаде којој се тако раде смејеш. Или шта ће [illegible] горе: чувај се да, по волм васиона, не постане [illegible] опет тако малобројни и слаби [illegible] [illegible] морати [illegible] међу [illegible] високи бројна. Чувај се да [illegible] корјача не постане опет бомбастве, а човек веш сметеник.

Како је ограничено све што је овде говорено и писано, а како је оно, што дубоко ћути, [illegible] снажно, васионско.

Инжењер Фекулти

ради. Заноси се: ~~и~~ сад је пробијена капија у бескрајно мошно, сад ће ~~ми~~ слуши ти ~~ето~~ је у васеони господариле над нама. ~~Није и неће!~~ Јер је све у човеку и од човека ограничено. Ограничења су величанствена ~~јер~~ је васелена величанствена и безмерна. Чист рачун нам је сваки пут поново на длану: ~~ш~~м је у човеку од божанске суштине, али воља човекова се гради материјалним неодољивостима, ~~које после~~ кратког времена опет одолевају. Човек се гради разноврсностима оружја и убилачких начина. Али је срамота правити чудовишне утакмице у усмрћавању, јер је смрт великим, једностаним непромењивим васеленски закон. Срамота је правити утакмице у усмрћавању "палих, који су се жртвовали за слободу и отаџбину". Зар у овом свету који је сав од трагичних хармонија никада неће бити друкчијих жртава прегарања и растанака, до материјалних! Је ли човек саздан по смислу нечег суштинског или ~~ниј~~ није? Пустите се дубоко у себе, у дубоке питање: ~~и ви хоћете знати да се човек сил~~ сили ~~да се човек~~ мучи да чини зло! ту је ~~чворн~~ крст и одолелост. Фашизам — треба одбацити ту реч ту ~~сјајну~~ фигуру једног пепеланог пајаца. Ми имамо данас овладалост насиља. У човековој вољи у човековим поступцима, у човековој речи. Карактеристично је да су Хитлер, Гебелс и Мусолини били духовно наказе које су сам~~о~~ говориле, које никада питање довиђе нису. Они су подвргли народе своје насиљу говора; они су ~~учили~~ омладину да насиљује вољу у себи и да се насилно радује насиљу које је ~~дубоко у себи са насиљем~~ врхина. И то се раширило по целом свету. Није истина да се ико на свету од срца радује ма којем рушењу ма којем вешању черечењу мучењу. Радује се онај ко је одлеле од научно насилно се радо убијању, мучењу садистичком истребљењу беспомоћних људи. Дух је злоупотребљен Човек се сили и мучи да чини зло али га чини То је крст ~~наш~~. Осилило се чулство насиља, и ми данашњи људи подлегли смо заносу од насиља у себи у вољи у гордости у јунаштву, у